

БЪЛГАРСКАТА КОНСТИТУЦИОННА ИДЕНТИЧНОСТ: ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСТИ

Симеон Асенов*

Увод

След постигане на национална свобода и независимост, политическото управление и правното регулиране са двата фундаментални стълба за създаване и поддържане на държава и държавност. Връзката между политиката и правото за образуването и стабилността на държавите е известна от дълбока древност. В хода на историческата еволюция на човечеството, отношенията и взаимната зависимост между тях се развиват и усложняват непрекъснато и придобиват устойчиви политико-институционални и правни измерения. Те намират най-пълнен израз в основополагащата роля, която имат конституционното и международното право за съвременната вътрешна и външна политика. Заедно с това нараства значението и възможностите на правото по отношение на опазването на държавността и националния суверенитет. Целта на последващото изложение е да разкрие една такава възможност чрез понятието "конституционна идентичност" и неговите политически измерения за българската държава в началото на ХХI век – в условията на институционални реформи и все по-засилваща се политическа интеграция в Европейския съюз. За постигане на тази цел се прилагат конституционно-правен и политологичен анализ на изследвания проблем.

За понятието "конституционна идентичност"

Конституционната идентичност е понятие с комплексен характер. В последните десетилетия интерпретациите и интересът към него нараства – като обект на изследване, въпрос на дискусии в различни полета на обществените науки, или на съдебната и социално-политическата практика. Концептуалното оформяне и съдържанието на понятието все още не са получили докрай своята завършеност и яснота като в конституционната теория, така и в конституционната практика на редица държави. Идеята за конституционната идентичност възниква през 20-те години на ХХ век в Германия и намира израз в принципното разбиране за "изменяеми" и "неизменяеми"

* Симеон Асенов, доцент, доктор, катедра "Политология", Университет за национално и световно стопанство, email: monias@abv.bg

конституционни разпоредби. Оттук идва и прокараното в конституционната теория разграничение между промяна "в" и промяна "на" конституцията (Близнашки, 2018, с. 95). То преследва различни цели и изисква различни субекти, които могат да извършат съответните промени.

Съвременната дискусия относно конституционната идентичност се състои в открояването и дефинирането на ядрото от изконни, традиционни и фундаментални ценности, принципи и институции, които са предел пред трансфера на суверенитет към наднационални организации и пред пренасянето на чужди правни образци в националната правна система (Белов, 2017, с. 21).

Конституционната идентичност е свързана с идеята, че нейните елементи, тези които определят нейната същност и съдържание, не могат и не трябва да бъдат засягани (променяни, нарушавани) от обвързващи страната клаузи в изпълнение на международни договори или при "обикновени" конституционни промени правени от учредената законодателна власт. Тя може да бъде обект на преразглеждане само от оригинерна, учредителна власт в случаите на фундаментални учредителни моменти, които засягат и съставляват носещите стълбове на държавността. Чрез конституционната идентичност се очертават легитимни предели пред навлизането на ценности, принципи и институции на наднационалния конституционализъм, които биха нарушили стабилността на националната правна система и на държавно организираната политическа общност. В наши дни, в условията на все по-задълбочаваща се политическа интеграция на стария континент, нейната актуалност и значимост са свързани основно с въпроса за свързването, разграничаването и съотношението между правото на Европейския съюз и конституциите на държавите членки. Това е въпрос пряко свързан със суверенитета, със състоянието на държавността в страните членки, с облика и бъдещето на европейското политическо обединение.

Конституционната идентичност се разглежда като своеобразен хибрид и пресечна точка между политическата идентичност и идентичността на конституцията (Von Bogdandy, Schill, 2011). Политическата ѝ компонента е свързана с определящите признаци на държавността, с институциите за функциониране на политическата общност, с процедурите за участие в решаването на обществените дела и гарантирането на правата и свободите на личността и т.н. Тя е форма на колективна социално-политическа идентичност, която се основава на конституционализирани, т.е. фиксирани в конституцията ценности, принципи и институции (Claes, 2013). С други думи, конституционната идентичност има не само конституционноправни, но и политико-социални измерения.

Две са основните причини, определящи хибридната същност на концепцията за конституционната идентичност. Първо, конституциите никога и никъде не дефинират пряко своята идентичност. Няма конституционни раз-

поредби, които да са изрично посветени на конституционната идентичност. Втората причина е, че в конституцията винаги има вграден политически и социален момент – тя е акт на учредителната власт, на политическата воля на народа, която се обективира в правна форма. Конституционната идентичност е част от колективното правосъзнание на политическата общност, което обхваща не само настоящото, но и миналите, а също и бъдещите поколения (Белов, 2017, с. 15).

Посочените обстоятелства обуславят и различните подходи за изследване и дефиниране на нейното съдържание. Съвременната конституционна идентичност не може да бъде дефинирана тясно само чрез правни методи и анализ. Тя изисква прилагането на различни подходи и следва да се изведе чрез интерпретация на конституционния текст в идейния, социалния и политическия контекст, в който тя действа. Нарастващите международни обвързаности на държавите и задълбочаването на европейската политическа интеграция предполагат търсенето и влизането в диалог между Съда на ЕС и националните конституционни съдилища.

В конституционната теория се открояват три подхода във връзка с дефинирането и анализа на конституционната идентичност.

Формално-юридическият подход извежда и анализира конституционната идентичност от текста на конституцията. Той намира опора в тълкуването на т.нар. неизменяеми и/или трудно изменяеми разпоредби на конституцията, а също и от съдържанието на прогласните в нея конституционните принципи. При този подход конституционната идентичност се схваща като синоним на тълкуването на неизменяеми или трудно изменяеми разпоредби и на разпоредбите и процедурите, отнасящи се до изменение и допълнение на конституцията или за нейната ревизия.

Правнореалистичният подход извежда конституционната идентичност от юриспруденцията на съдилищата и съдебния диалог между тях. Фокусът е върху ключови решения и тяхното съотнасяне между наднационални и национални (конституционни или върховни) съдилища. Тук конституционната идентичност се дефинира чрез анализ на юриспруденцията на Съда на ЕС, на националните конституционни съдилища, а също така и на съдебния диалог между тях.

Социоправният подход има интердисциплинарен характер и е основан върху съчетаването на правни с исторически, политологически, антропологически, социокултурни и други критерии при дефинирането на конституционната идентичност. Основното е да се открият онези елементи от конституцията, конституционната традиция и социално-политическите практики на държавата, които са трайни за нейната конституционна история. Тук, при анализа на конституционната идентичност може да се допълни и вземе под внимание и влиянието на политическата и правната култура в

обществото, на политическия диалог между наднационални и национални институции (персонализиран от личността на оглавяващите ги политици) по фундаментални въпроси за държавата и др.

Посочените три основни подхода могат да се прилагат самостоятелно или комплексно. Всеки един от тях има своите предимства и недостатъци. Необходимо е да се подчертае, че понятието "конституционна идентичност" е близко, но не е тъждествено на разбирането за конституционна традиция. Конституционната традиция е по-широко понятие и обхваща всички повтарящи се в исторически план елементи на конституционния модел, допълнени с приемствеността в политическата практика по неговото прилагане. Конституционната идентичност не се свежда до оригиналност или неповторимост на разпоредби от националната конституция, а се отнася до нейната същност като политически и правен ред, до онези черти които я индивидуализират и без които тя не би била същата (Близнашки, 2018, с. 215).

Конституционна идентичност и суверенитет

Понятието "суверенитет" има богато съдържание. Вероятно то е едно от понятията което в най-голяма степен разкрива общото поле и взаимната зависимост между политиката и правото. Точна е оценката, че суверенитетът стои на кръстопътя между политическата и правната теория, а в рамките на юридическата наука – между конституционното и международното право (Танчев, 2003).

От една страна, суверенитетът е основополагащ принцип залегнал в конституциите на съвременните национални държави. Той прогласява и легитимира върховенството на държавната власт и нейното упражняване чрез учредените по конституционен път държавни органи. От друга страна, политическата наука дефинира суверенитета вътре, в контекста на държавата, и навън, в контекста на взаимоотношенията между държавите. Във вътрешнодържавен план той определя кой е източник, субект и бенефициер на държавната власт. В международен план той е основа за взаимното зачитане и признаване на равнопоставеност и независимост между държавите, за сключване на договори и регулиране на правата и задълженията между тях.

Основните характеристики на суверенитета, които се посочват в теорията са неговото върховенство, неделимост, неотчужденост и неограниченост. Те са израз на неговия абсолютен характер (Моллов, 2012, с. 96-97). В зависимост от неговите проявления във вътрешен и външен план се разграничават народен, национален и държавен суверенитет.

Съвременният конституционализъм широко възприема за титуляр на суверенитета народа. Народният суверенитет се определя като самопроизведен и стои в основата на теорията за учредителната власт, която е нео-

граничена и създава конституцията. Той обвързва политическото представителство в институциите с народа, разбиран като общност от всички хора населяващи държавната територия. Суверенно право на народа е като носител на държавната власт да определя своите представители в институциите, които да я упражняват, откъдето идва и разграничението между управляващи и управлявани.

Националният суверенитет се разграничава от народния. Понятието "нация" може да се дефинира чрез различни концепции – гражданска, либерална, етническа. Народ е по-широко понятие от нация. Не всички индивиди включени в понятието народ се включват в понятието нация – например, лицата без гражданство, чужденците и др. Националната общност се формира от споделеното чувство за привързаност и принадлежност към дадена страна. В нейната основа е гражданството, което е ключово политическо и правно отношение за консолидиране на общност от граждани, на гражданска нация. Суверенитетът тук принадлежи на единната и неделима нация, която е особена форма на политическо единство, създадена от свободни и равни пред закона граждани, от чиято воля произтича властта в държавата.

Държавният суверенитет се разбира като способност на националната държава сама и независимо от другите субекти на международното право да определя външната и вътрешната си политика. Той се разглежда като равен на всички останали държави и по този начин на другите субекти на международната сцена. Неговото зачитане и признание е сред основните принципи на международното право. Суверенното равенство между държавите е основанието за сътрудничество в международните отношения. Същевременно в днешния взаимосвързан свят суверенитетът губи абсолютния си характер. Той бива изтласкван и ограничаван от редица процеси и явления. Сред тях в последните десетилетия особено ясно се очертават последиците и ефектите от глобализацията, нарастващата роля на международното право, на международните организации и юрисдикции, защитата на човешките права, тероризма, миграцията и др.

В тази връзка се откроява и проблемът за ограничаващото въздействие на международното право и международните договори върху държавния суверенитет. Международното право има примат над вътрешното. В това отношение има две противоположни концепции по въпроса дали сключването на международен договор ограничава държавния суверенитет. Според едната, всеки международен договор ограничава суверенитета. Според втората, напротив – не само не го ограничава, но е и израз на този суверенитет (Моллов, 2012, с. 120). Международният договор се възприема като доброволно самоограничаване от страна на държавата, с който тя поема задължения, но заедно с това придобива и съответни права. Обобщено, втората концепция доминира и намира израз в разбирането за съвместимостта на суверените-

та с международните договори. Договарянето на взаимноизгодна основа на международно сътрудничество и партньорство е суверенно право на държавите. Чрез него те реализират своите вътрешни и външнополитически цели и приоритети, извършват редица общи стратегически проекти, политики и инициативи.

Независимо от това преценката за изгодата е индивидуална за всяка държава и е свързана с нейната конституционна идентичност. Суверенитетът се гарантира чрез юридическата възможност да бъдат направени международните договори незадължителни, ако държавата прецени, че не може да се съгласи с приемането им. Конституционната идентичност не е насочена срещу и не може да бъде противопоставяна на ограниченията на държавния суверенитет, произтичащи от участието на страните в международни обединения или в международни договори. Същевременно следва аксиоматично да се приеме, че суверенитетът е същностен елемент от конституционната идентичност. Тя произтича от върховенството на конституцията и има функцията да го гарантира. Обхватът и степента на суверенитета следва да са такива, че да не позволяват разрушаването на националния конституционен модел и правна система.

В контекста на членството на България в Европейския съюз, конституционната идентичност има мисията и възможността, на юридическа основа, да гарантира суверенитета по начин, който не позволява нарушаването на ценностното ядро на българската конституция от наднационалния европейски правен ред или от други правни системи и международни актове.

Конституцията от 1991: конституционната идентичност и членството на България в Европейския съюз

В последното десетилетие европейската интеграция навлиза във фазата на своята конституционализация, а политическите елити не са готови да дадат недвусмислен отговор на въпроса относно формата на бъдещата европейска държавност. Европейският интеграционен процес поставя и очертава проблема за ограничаването на държавния суверенитет. Със задълбочаването на европейската интеграция все повече нарастват не само икономическите, но и политическите и правни обвързаности на държавите членки. В този контекст Съдът на ЕС в редица случаи продължава да ограничава суверенитета на държавите членки, без да има изрични правни основания за това. В хода на този процес се оформя ключовата роля и значение на конституционната идентичност като своеобразна компромисна концепция.

Задачата ѝ е да позволи примата на правото на ЕС над националните конституции, освен в случаите, когато това право засяга фундаментални за съответната страна ценности, принципи и институции, функциониращи

като нейни системоподдържащи стожери. Тя намира своите нормативни основания в текста на чл. 4, ал. 2 от Лисабонския договор. Известна още като клаузата на идентичността, тя постановява зачитане на националната идентичност на държавите членки, въплътено в техните фундаментални политически и конституционни структури.

В интерпретацията на Федералния конституционен съд на Германия относно ратификацията на Лисабонския договор, "националната идентичност" по смисъла на цитираната клауза започва да се възприема в термините на конституционната идентичност. Тази терминология получава широко признание на европейско равнище. Едно от възможните обяснения за това е обстоятелството, конституционните съдилища са учредени с особената мисия да защитават националната конституция. Извън това е безспорно, че националната идентичност е политологична и социологическа категория, с по-широк съдържателен и познавателен субстрат, която не би могла да намери и получи конкретен конституционен израз. В своето решение (2009 г.) Федералният съд приема, че конституционната идентичност съставлява "суверенната държавност" на Германия, която не може да бъде отчуждавана в по-нататъшния ход на европейската интеграция, а "първенството" на европейското право се приема дотолкова, доколкото то е съобразено с конституционната идентичност (Близнашки, 2018, с. 201-203).

Понастоящем в редица европейски страни позоваването на конституционната идентичност, като реална бариера пред трансфера на суверенитет към наднационалните европейски структури е резултат от системен съдебен диалог между Съда на ЕС и националните конституционни съдилища. Освен с немския конституционен съд, могат да се посочат примери за съдебен диалог с конституционните съдилища на редица други държави-членки на съюза – Франция, Испания, Италия, Румъния, Чехия, Полша, Дания и др.

На фона на посоченото действащата у нас конституция от 1991 г. и членството на страната в ЕС определят контекста и актуалността на въпроса за българската конституционна идентичност.

Настоящата българска конституция съдържа елементи на демократична приемственост с първата българска конституция – Търновската, като те са доразвити и конкретизирани в актуалната обществено-политическа среда и условия. Действащата конституция на страната съдържа и редица значими нови моменти. Ключово място сред тях имат въвеждането на републиканска форма на управление, парламентарен режим от хибриден тип (с пряк избор на президент), институцията на Конституционния съд за осъществяване на контрол за конституционност, институцията омбудсман, преамбюл с основни конституционни ценности, интеграционна клауза за участие на страната в изграждането и развитието на Европейския съюз и др.

С оглед на конституционната идентичност и доктрината за ограничения суверенитет от съществено значение е разпоредбата на чл. 5, ал. 4 от конституцията, която прогласява принципа за преимущество на международното над вътрешното право. На практика това означава, че сключените от Република България международни договори се инкорпорират във вътрешното право на страната. След тяхната ратификация със закон е признато "предимство пред тези норми на вътрешното право които им противоречат". Тези договори следва да бъдат конституционносъобразни. За съответствието им с основния закон е компетентен да се произнесе Конституционният съд, съобразно своите правомощия по чл. 149, ал. 1, т. 4 от конституцията, след като бъде надлежно сезиран. В този случай преди ратификацията на даден международен акт се произнася конституционната юрисдикция (това е и единствената хипотеза за упражняване на т.нар. предварителен контрол у нас). Решението може да гласи, че съответният международен договор "съответства" или "не съответства" на конституцията. То е окончателно и има за цел да гарантира върховенството на конституцията и създаването на непротиворечива правна уредба. В случаите, в които се констатира противоречие с основния закон, Народното събрание не може да приеме закон за ратификация, без преди това да се внесат изменения в договора или в самата конституция по реда на чл. 85, ал. 4. Такива решения несъмнено попадат в обхвата на проблематиката за конституционната идентичност.

Съставните елементи, които очертават съдържанието на българската конституционна идентичност могат да бъдат открити и посочени съобразно комплексното прилагане на трите подхода в началото на настоящето изложение. Поради ограничения обем на изложението, те само ще бъдат маркирани.

Първо, по отношение на формално-юридическия подход е необходимо да се отчита запазването на институцията на Великото Народно събрание, в качеството му на оригинална учредителна власт. То има изключителни компетенции по чл. 158, т. 3 от конституцията. Този текст съдържа т.нар. трудно изменяеми разпоредби. Конституционният съд е бил сезиран и се е произнесъл с тълкувателно решение във връзка с разпоредбата на чл. 158 (Решение №3/2003 г., по к.д. №22/2002 г.) [1]. Това решение обаче не очертава ясно елементите и не е аргументирано чрез позоваване на българската конституционна идентичност. Вероятно една от причините е, че то е постановено по време на предприсъединителния процес на страната към европейските структури.

Второ, по отношение на правнореалистичния подход, към настоящия момент отсъства съдебен диалог между Българския конституционен съд и Съда на ЕС. Коректността изисква да се посочат две конституционни решения (Решение №3 от 2004 г. и Решение №8 от 2005 г.), резултат от преговор-

ния процес за интегриране на страната в ЕС и необходимостта от извършване на конституционни промени. Но тези решения също не засягат въпроса за конституционната идентичност. Същевременно някои от направените впоследствие конституционни изменения от Обикновеното Народното събрание могат да породят основателно въпроса за поставянето на насрещни ограничения пред възможността за неограничен трансфер на държавен суверенитет към ЕС (чл. 85, ал. 1, т. 9 от Конст.).

Трето. Чрез прилагане на социоправния подход българската конституционна идентичност също не е достатъчно проучвана. Едва напоследък се появиха няколко изследвания по този въпрос, но само в полето на конституционноправната наука. Те са ценен първоизточник за осветляване на ролята и практическото значение на тази проблематика. Същевременно тези изследвания не изчерпват в пълнота възможностите на социоправния подход. Върху неговата по-широка, интердисциплинарна основа могат да се интерпретират от различен изследователски ракурс елементите, които определят съдържанието на българската конституционната идентичност. Към настоящия момент политическата, а и другите социални науки у нас не се включват в тази дискусия.

Междувременно в обществено-политическия живот у нас възникна спор по въпрос от такова естество. В началото на 2018 г. се разрази силно политическо противопоставяне и обществено недоволство по повод ратификацията на международен договор, подписан преди това от българската държава. Става въпрос за "Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие", придобила популярност с наименованието Истанбулска конвенция. Нейната ратификация от Народното събрание би довело до примат на нейните разпоредби спрямо вътрешното право. Силната политическа и обществена реакция спрямо съдържанието и последиците от прилагането на конвенцията, основателно поставят въпроса за нейното съответствие с конституцията.

С постановеното тълкувателно решение, Конституционният съд се произнася, че конвенцията не съответства на българската конституция (Решение №13/27.07.2018 г., по к.д. №3/2018 г.) [2]. По същество в своите мотиви съдът се позовава де факто на конституционната идентичност. Ратифицирането на конвенцията води до нарушаване на принципа на правовата държава, защото ще застраши единството и непротиворечивостта на правната система с въвеждането на нови понятия. Този акт на Съвета на Европа би включил в националния правен ред понятията "социален пол" и "идентичност, основана на пола". Те не са дефинирани в договора и противоречат на конституционно установеното у нас разбиране за "пол", което е само биологична категория. Правната сигурност и предвидимост не допуска съществуването на две паралелни и взаимоизключващи се понятия за "пол",

защото това би имало опасни за правната система последици. В случая по-важното е, че аргументите на съда произтичат доктринално от концепцията за конституционна идентичност. Същевременно нейните елементи не са очертани конкретно и недвусмислено. Намираме това за актуално и наложително, защото съдържателното оформяне на българската конституционна идентичност би допринесло за обогатяване на аргументите при решенията на конституционните дела и последователна практика в защита на конституционното върховенство, в условията на динамични промени в международните обвързаности и ангажименти на страната. Извън всяко съмнение е обстоятелството, че ролята и дейността на конституционните съдилища в тази посока все повече ще нарастват.

Конституцията и конституционната идентичност се отнасят до държавата, до нейния суверенитет и политическо управление. Тяхното предназначение не може да е друго освен да снемат и интегрират държавотворните елементи и да поддържат силна държавността. В тази връзка застъпваме разбирането, че българската конституционната идентичност може и следва да се разгърне пълноценно като се вземат под внимание националната идентичност и конституционната традиция. От такива изходни позиции към нея следва да се отнесат следните елементи:

- формата на държавно устройство и формата на държавно управление, обвързани с институцията и компетенциите на Великото Народно събрание по чл. 158 от конституцията;
- конституционните принципи, непосредственото действие на конституционните разпоредби и относителния примат на първичното европейско право спрямо конституцията;
- конституционните гаранции за неотменяемите, основни права на гражданите;
- конституционните ценности в преамбюла на конституцията, които съставляват висшите цели на държавата и представата за общо благо на нацията;
- конституционно прогласеният статут на българския език и източното православие, като официален език и традиционно вероизповедание.

Въпросът за конституционната идентичност не се отнася само до конституционната теория и практика. Вярно е, че последната дума има Конституционният съд, но той не би могъл да игнорира общия идеен и политически контекст, в който се развива и ще се развива страната в бъдеще. Казусът с Истанбулската конвенция и неговото разрешаване е показателен. От тази гледна точка политическата, а и другите социални науки могат и следва да дадат своя принос в това отношение. Различните гледни точки могат да подтикнат и обогатят с аргументи конституционната юрисдикция у нас да влезе в съдебен диалог с Европейския съд, да открие в своята юриспруденция

съдържанието и значението на конституционната идентичност за суверенитета на българската държава в предизвикателствата на XXI век.

Заклучение

В обобщение могат да бъдат направени следните изводи. У нас слабо се познава, а още по-малко не се проблематизира и използва самата идея и концепция за конституционна идентичност. Това не е само въпрос на конституционната теория и практика. Той лишава българските институции и в частност Българския конституционен съд от надеждна и аргументирана основа срещу доктрината за абсолютния, така и за относителния примат на правото на ЕС. Необходима е по-голяма активност на тази държавна институция и по-широка публичност и дискусия в другите социални науки по тази проблематика. Отсъства яснота относно съдържанието (съставните елементи) на българската конституционна идентичност. Тя не е ясно очертана, поради което и страната не се възползва от потенциалните възможности на чл. 4, ал. 2 от Лисабонския договор. На практика клаузата за идентичността е легитимна правна и политическа възможност със защитна функция за съхраняване на ядрото на държавния суверенитет и националните конституционни традиции в контекста на наднационалния конституционен ред и участието на нашата страна в общото европейско управление.

Бележки:

- [1] Конституционен съд на Република България (2003), Решение №3/10.04.2003 г., по к.д. №22/2002 г., обн., ДВ, бр. 36 от 18.04.2003 г.
[2] Конституционен съд на Република България (2018), Решение №13/27.07.2018 г., по к.д. №3/2018 г., обн., ДВ, бр. 65 от 07.08.2018 г.

Референци:

- Близнашки, Г. (2018), Конституцията: същност, функции, върховенство, УИ "Св. Климент Охридски", София.
(Bliznashki, G., 2018, Konstitutsiyata: sashtnost, funktsii, varhovenstvo, UI "Sv. Kliment Ohridski", Sofia).
Белов, М. (2017), Българската конституционна идентичност, Сиби, София.
(Belov, M., 2017, Balgarskata konstitutsionna identichnost, Sibi, Sofia).
Моллов, С. (2012), Принципът на суверенитета, Сиби, София.
(Mollov, S., 2012, Printsipat na suvereniteta, Sibi, Sofia).
Танчев, Е. (2003), Конституционни измерения на суверенитета, В: Съвременен право, №3.

(Tanchev, E., 2003, *Konstitutsionni izmerenia na suvereniteta*, V: *Savremenno pravo* №3).

Конституция на Република България (2010), Сиби, София.

(*Konstitutsia na Republika Balgaria*, 2010, Sibi, Sofia).

Von Bogdandy, A., St. Schill (2011), *Overcoming Absolute Primacy: Respect for National Identity under the Lisbon Treaty*. – *Common Market Law Review*, № 48.

Claes, M. (2013), *National Identity: Trump Card or Up for Negotiation?* – In: Saiz Arnaiz, A., C. Alcobarro Llivina (eds.). *National Constitutional identity and European Integration*. Mortsel: Intersentia.

БЪЛГАРСКАТА КОНСТИТУЦИОННА ИДЕНТИЧНОСТ: ПРОБЛЕМИ И ВЪЗМОЖНОСТИ

Резюме

Статията анализира концептуалното съдържание и практическото значение на понятието "конституционна идентичност" за защита на суверенитета на нашата страна в началото на XXI век, в условията на задълбочаваща се политическа интеграция в Европейския съюз. Констатира се дефицит на познаване на конституционната идентичност и нейните потенциални възможности за ограничаване на трансфера на държавен суверенитет към ЕС или други международни организации. В методологическо отношение статията е изградена върху интердисциплинарен подход, който съчетава конституционноправен и политологичен анализ на изследвания проблем.

Ключови думи: конституционна идентичност, държавност, конституция, суверенитет, Лисабонски договор, Европейски съюз, Съвет на Европа, Конституционен съд, съдебен диалог.

JEL: F55, K10, K15, K33.

BULGARIAN CONSTITUTIONAL IDENTITY: PROBLEMS AND POSSIBILITIES

Simeon Asenov*

Abstract

The paper presents the substance and the practical dimensions of the concept "constitutional identity" for the protection of the Bulgarian national sovereignty at the beginning of XXI century in times of increasing EU political integration. It also states a deficit of knowledge about the constitutional identity and its potential opportunities to limit the transfer of state sovereignty towards EU or other international organizations. In methodological aspect the paper uses the interdisciplinary approach that combines constitutional-legal and political analysis of the researched issue.

Key words: constitutional identity, state system, Constitution, sovereignty, Treaty of Lisbon, European Union, Council of Europe, Constitutional Court, judicial dialogue.

JEL: F55, K10, K15, K33.

* Simeon Asenov, Assoc. Prof., PhD, Department of Political Science, UNWE, email: monias@abv.bg